

augustus 1987

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen

In juni was het produktievolume van de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, nagenoeg even groot als in mei. Ook vergeleken met juni 1986 lag de industriële produktie vrijwel op hetzelfde niveau; de nijverheidsproduktie (exclusief bouwnijverheid) nam met 1% toe. Uit de conjunctuurtest over juni bleek dat de orderontvangst in de industrie ten opzichte van mei is toegenomen; over de te verwachten ontwikkeling van de export zijn de ondernemers minder optimistisch gestemd. Het aantal woningen waarvan in mei met de bouw werd begonnen, lag bijna 20% onder het niveau van dezelfde maand van vorig jaar. Vergeleken met juni 1986 overtrof de groei van de uitvoer van goederen in juni die van de invoer. Gemiddeld over het tweede kwartaal namen beide met 2% toe. De binnenlandse consumptie door gezinnen, gecorrigeerd voor prijsveranderingen, nam in mei met 1% toe in vergelijking met mei vorig jaar. Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is in juli verder afgenomen. Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juni en midden juli met 0,1% gedaald. Vergeleken met juli 1986 werd een lichte stijging gemeten. Bij de in- en uitvoerprijzen (unit value) zette de tendens van afnemende dalingen zich ook in juni voort. De beurswaarde-index bereikte in juli een gemiddeld niveau dat 8% hoger lag dan in juni. Dit was dit jaar de grootste maandelijkse stijging. De spaartegoeden namen in het tweede kwartaal verder toe. Het rendement op staatsobligaties steeg in juli en in de eerste twee weken van augustus opnieuw.

Dit blijkt uit gegevens die medio augustus 1987 beschikbaar waren. In de Focus wordt nader ingegaan op de recent beschikbaar gekomen gegevens uit de Nationale rekeningen 1986.

Produktie

In juni was het produktievolume van de industrie, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, nagenoeg even groot als in mei. Gemiddeld over het tweede kwartaal nam de industriële produktie met 1% toe ten opzichte van de eerste drie maanden van dit jaar. Vergeleken met juni 1986 lag de industriële produktie in juni vrijwel op hetzelfde niveau. Opvallend was deze maand de forse groei die zich voordeed bij de bedrijfsklassen chemie en papier- en grafische industrie. Zowel het produktievolume van de delfstoffenwinning als dat van de openbare nutsbedrijven kende in juni een lichte stijging. De produktie in de nijverheid (exclusief bouwnijverheid) nam dan ook met 1% toe.

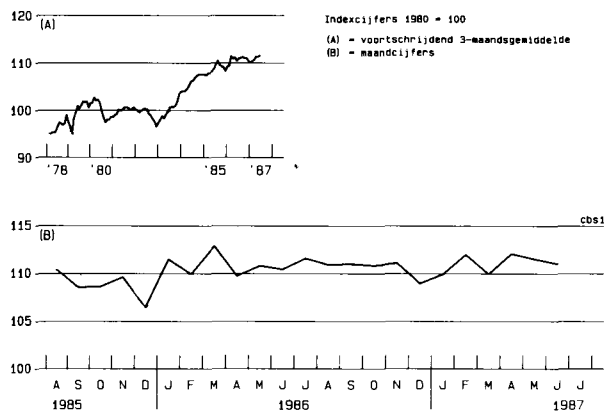
Wordt het tweede kwartaal van dit jaar vergeleken met de overeenkomstige periode van 1986, dan ontstaat het volgende beeld. De industriële produktie groeide over

deze periode met 1%. Duidelijk meer dan gemiddeld nam de bedrijvigheid toe in de chemie, de basismetaal, de papier- en grafische industrie en de hout- en bouwmaterialenindustrie. Een nagenoeg onveranderd produktieniveau werd gemeten in de voedings- en genotmiddelenindustrie en de textiel-, kleding- en lederindustrie. Een lichte daling deed zich voor bij de elektrotechnische industrie. De grote produktiedaling die bij de rest metaal- en overige industrie werd geregistreerd, is voor een belangrijk deel toe te schrijven aan een negatieve ontwikkeling van de transportmiddelenindustrie.

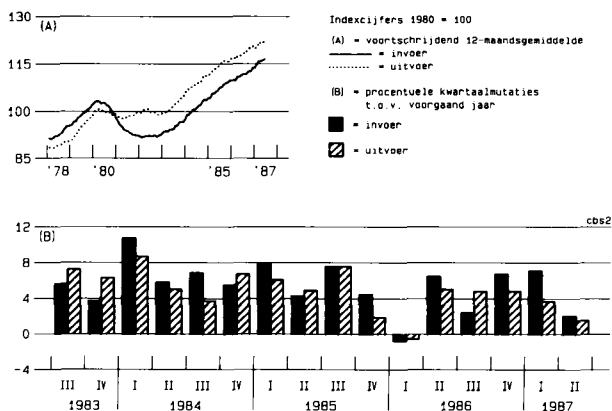
De nijverheidsproduktie lag in het tweede kwartaal nagenoeg op hetzelfde niveau als een jaar eerder. De produktie in de delfstoffenwinning daalde met 6%, die in de openbare nutsbedrijven nam toe.

Het aantal woningen waarvan met de bouw in mei werd

Produktie industrie (volume - seizoengecorrigeerd)

In- en uitvoer van goederen (volume)

begonnen, lag 19% onder het niveau van dezelfde maand van vorig jaar. In de eerste vijf maanden van 1987 is met de bouw van ruim 41 000 woningen begonnen; 8% minder dan in de overeenkomstige periode van 1986.

Uit de conjunctuurtest over juni bleek dat de orderontvangst in de industrie ten opzichte van mei is toegenomen. Vooral in de consumptiegoederen- en intermediaire goederenindustrie werden meer exportorders ontvangen. Het indexcijfer van de orderpositie bleef onveranderd. Volgens de kwartaaluitkomsten van deze enquête waren de ondernemers in de industrie echter pessimistischer gestemd over de in het derde kwartaal te verwachten ontwikkeling van de buitenlandse afzet. Van de ondernemers verwachtte 14% een afnemende van de uitvoer. In maart bedroeg het percentage 11%. Een toename werd door 11% van de ondernemers voorzien; in maart verwachtte nog 23% van de respondenten dat hun buitenlandse afzet zou groeien.

Buitenlandse handel

Het volume van de invoer van goederen was in juni 4% groter dan in dezelfde maand van 1986; de toename van de uitvoer was groter (7%). De invoer steeg in het tweede kwartaal met 2% ten opzichte van de overeenkomstige periode in 1986. Dit is een duidelijk lager groeicijfer dan in het eerste kwartaal van dit jaar, toen de invoer met 7% groeide. Over 1986 als geheel bedroeg de toename 4%. De invoer van grondstoffen en halffabrikaten en van investeringsgoederen nam in het tweede kwartaal in vergelijking met de overeenkomstige periode van 1986 met 1% respectievelijk 2% toe. In de eerste drie maanden van dit jaar werden voor deze beide categorieën nog aanzienlijk hogere groeiwaarden gemeten. De invoer van consumptiegoederen nam in het tweede kwartaal met 8% toe, eveneens een iets lager groeicijfer dan in het eerste kwartaal.

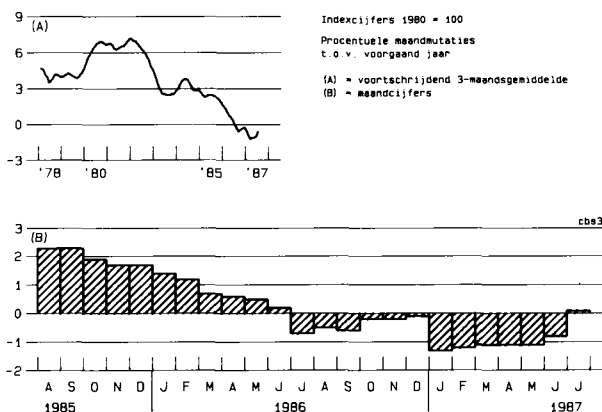
De uitvoer van goederen nam in het tweede kwartaal gemiddeld met 2% toe. Zowel in de eerste drie maanden van dit jaar als in 1986 als geheel bedroeg de groei van de uitvoer 4%. De uitvoer van onbewerkte agrarische producten en van fabrikaten nam in het tweede kwartaal toe. Daarentegen daalde de export van delfstoffen fors.

Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie nam in mei met 1% toe ten opzichte van mei 1986. De bestedingen aan overige goederen en diensten namen duidelijk toe, terwijl de uitgaven aan voedings- en genotmiddelen en duurzame goederen op een lager niveau lagen dan een jaar eerder.

Het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkeling van de Nederlandse economie is in juli verder gedaald. Op de vijf vragen waarop de indicator van het consumentenvertrouwen is gebaseerd, werden de afgelopen maand 6% meer negatieve dan positieve antwoorden gegeven. Sinds april 1985 is het consumentenvertrouwen niet zo gering geweest.

Prijsindex gezinsconsumptie

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juni en midden juli met 0,1% gedaald. Vergeleken met juli 1986 stegen de consumptieprijsen met 0,1%. Bij deze wijze van vergelijken werden in de twaalf voorafgaande maanden steeds prijsdalingen gemeten. Hierbij moet worden bedacht dat in juli 1986 – evenals in januari 1987 – het indexcijfer fors is gedaald als gevolg van lagere gas- en elektriciteitsstarieven.

In juli werden ten opzichte van de overeenkomstige maand van 1986 prijsstijgingen geregistreerd voor de categorieën vervoer en verkeer (5,2%), medische verzorging (3,9%), overige goederen en diensten (1,9%), ontwikkeling en ontspanning (1,3%) en meubelen, huishoudelijke apparaten en dergelijke (0,9%). Prijsdalingen deden zich voor bij de categorieën huur, verwarming en verlichting (-2,6%), voedingsmiddelen, dranken en tabak (-2,1%) en kleding en schoeisel (-0,7%).

De in- en uitvoerprijzen (unit value) lagen in juni op een niveau dat respectievelijk 5% en 10% lager was dan een jaar eerder. Voor beide indicatoren worden de laatste maanden afnemende dalingen gemeten. Bij vergelijking met het begin van het jaar zijn de uitvoerprijzen zelfs al weer wat gestegen, terwijl de invoerprijzen nog licht zijn gedaald.

Beursindex

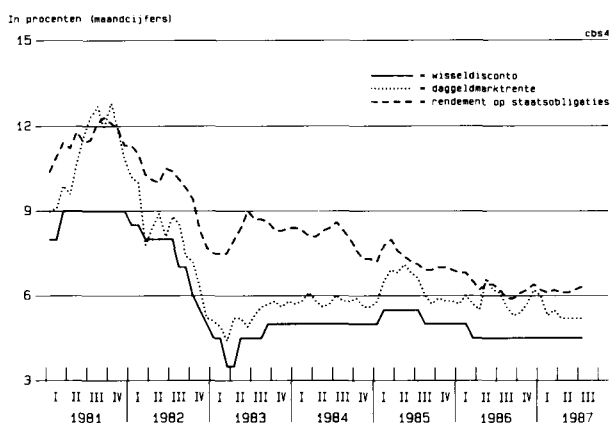
De beurswaarde-index algemeen, indicator voor het koersniveau op de Amsterdamse effectenbeurs, bereikte in juli een niveau dat 8% hoger lag dan in juni. Dit was de grootste maandelijkse stijging van dit jaar. Ten opzichte van juli vorig jaar bedroeg de toename 19%.

Geld en krediet

De spaartegoeden van particulieren zijn in het tweede kwartaal verder toegenomen. Eind juni was de totaal ingelegde som inclusief rente 2% groter dan drie maanden eerder. Vergeleken met juni 1986 bedroeg de toeneming 5%. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de lange termijn-rente, steeg in juli opnieuw. Na maandgemiddelden van 6,1% in mei en 6,2% in juni werd in juli een niveau van 6,3% bereikt. In de eerste twee weken van augustus nam het rendement op staatsobligaties verder toe tot 6,5%. De daggeldmarktrente is de laatste maanden nagenoeg niet veranderd. In juli werd – net zoals in mei en juni – een maandgemiddelde van 5,2% gemeten.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
 Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Rente

Tabel 1. Kernegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1980/'84 gemidd.	1985	1986	1986		1987		1987				Trend ²⁾	
				3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	apr.	mei	juni	juli		
VOLUME GEGEVENS													
<i>Productie in de nijverheid</i>													
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	0	3	1	4	0	2	0	-5	5	1		I	
Delfstoffenwinning	-4	9	-4	16	-6	8	-6	-28	27	2		I+	
Industrie	2	2	2	2	2	-1	1	2	0	0		I	
Voedings- en genotmiddelenindustrie	2	2	2	4	4	-2						I	
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-3	3	-1	0	-1	-4	0	0	-1			I	
Papier- en grafische industrie	0	3	3	1	1	-1		6				I	
Chemische industrie	7	2	0	-1	5	6	13	10	14	16		I++	
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	3	7	9	10	3						I++	
Hout- en bouwmaterialenindustrie	-5	1	6	8	4	2						I+	
Basismetalaalindustrie	2	-3	-2	-7	-2	-4	5	11	6			-I	
Elektrotechnische industrie	4	5	2	0	5	2	-1	-1	-2	1		-I	
Rest metaal- en overige industrie	0	3	1	1	-5	-5						-I	
Openbare nutsbedrijven	2	1	4	9	5	7						I++	
Bouwnijverheid: begunnen woningen	0	-10	15	-16	34	-3		-13	-19			I+	
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>													
Invoer, totaal	1	7	4	2	7	7	2	-1	4	4		I+	
Grondstoffen en halffabrikaten	1	4	3	2	3	8	1	-2	4	1		I+	
Consumptiegoederen	-1	4	9	10	12	11	8	1	13	11		I++	
Investeringsgoederen	-4	13	13	12	33	6	2	-2	0	7		I++	
Algemene goederen	-2	22	-9	-17	-14	-6	0	-2	-6	7		-I	
Uitvoer, totaal	3	5	4	5	5	4	2	-5	3	7		I+	
Onbewerkte agrarische producten	5	6	5	6	9	6	4	-1	7	5		I++	
Delfstoffen	-8	9	-15	9	-17	4	-18	-36	23	-15		-I	
Fabrikaten	4	4	5	4	7	5	2	-3	0	7		I+	
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>													
Binnenlandse consumptie, totaal	-1	2	2	3	2	2		4	1			I+	
Voedings- en genotmiddelen	0	1	2	3	1	2		5	-1			I	
Duurzame consumptiegoederen	-3	3	5	7	4	3		10	-2			I+	
Textiel, kleding, schoeisel e.d.	-4	2	3	6	0							I+	
Huish. artikelen en woninginrichting	-4	1	5	6	6							I++	
Transportmiddelen	0	8	10	13	7							I++	
Rest duurzame consumptiegoederen	-5	2	6	7	8							I++	
Overige goederen en diensten	0	1	2	2	1	2		1	3			I	
Huur, verwarming, verlichting en water	1	4	3	5	1							I+	
Rest overige goederen en diensten	0	0	1	1	1							I	
<i>Investeringen in vaste activa</i>													
Bruto investeringen, totaal	-2	4	8	8	11	11						I++	
Bedrijven	-2	5	10	10	13	12						I++	
Nijverheid	-1	14	12	15	13							I++	
Exploitatie van woningen	-3	-4	5	6	6							I++	
Overige bedrijven	-2	7	11	9	21							I++	
Overheid	-2	-4	-2	-2	-2	2						-I	
<i>Kwartaalrekeningen</i>													
Bruto Binnenlands Produkt	-0,5	1,5	1,5	2,5	1,5	2,5						I+	
Bruto Nationaal Produkt	0,5	2,0	1,0	2,5	2,0	3,0						I+	
Bruto Nationaal Inkomen	0,5	2,5	2,5	4,0	0,0	-1,0						I	
PRIJZEN													
Producentenprijzen landbouw, tot. afzet	4	-2	-7	-6	-9							-I	
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	4,9	1,0	-12,0	-13,8	-12,3	-7,1		-3,6	-3,1			-I	
Producentenprijzen industrie, verbruik	6,5	0,3	-21,7	-24,2	-21,5	-13,0		-5,2	-3,4			-I	
Ruilvoet, unit value (goederen)	1	1	2	2	-4	-5		-5	-4	-5		-I	
Invoerprijzen, unit value	6	1	-17	-20	-17	-13		-6	-8	-6		-I	
Uitvoerprijzen, unit value	7	2	-16	-18	-20	-18		-11	-12	-11		-I	
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	4,7	2,3	0,2	-0,6	-0,2	-1,2		-1,0	-1,1	-1,1	-0,8	0,1	I
Regelingslonen particulier bedrijf	3,7	1,3	1,4	1,3	1,1	0,7		0,5	0,6	0,5	0,4		I
Regelingslonen overheid	-0,6	-1,0	0,6	1,6	1,8	1,2		1,2	1,2	1,2	1,2		I
Regelingslonen trendvolgers	1,4	-0,1	0,1	0,2	0,2	0,6		0,6	0,6	0,6	0,6		I
Dollarkoers, contante notering	13	4	-26	-27	-22	-22		-20	-20	-19	-14		-I
OVERIGE INDICATOREN													
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		-4	9	7	4	8	-1	2	0	-4	-6		
Beurswaarde-index, algemeen	18	26	15	18	13	6	9	8	10	9	19		I++
Uitgesproken faillissementen	5	-14	-17	-9	-11	-6	-23	-15	-23	-31	-3		-I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>													
Bezettingsgraad (in %)		85	84	84	84	84	84						I
Orderpositie (1984=100)		105	108	108	105	103	102	102	102	102			-I
Beoordeling orderontvangsten ¹⁾ (in %)		-9	-13	-15	-16	-14	-16	-18	-20	-11			
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)		4	6	6	5	5	4	4	4	3			
<i>Arbeidsmarkt</i>													
Werkzame personen in de industrie	-3	2	1	1	1	1							I
Aantal werkloosheidsuitkeringen	31	-2	-4	-4	-3								-I
<i>Geld en krediet</i>													
Spaartegoeden	6	5	5	5	5	5	5	5	5	5			I+
Verstrekt consumptief krediet	-4	6	12	10	13	18		8					I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	8	8	6	6	6	4		4					I++
Geldhoeveelheid	6	7	8	9	8	7		7					I++
Secundaire liquiditeiten	11	10	4	4	4	1		0					I+
Officieel wisseldisconto (in %)	6,9	5,3	4,6	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	4,5		-I
Daggeldmarktrente (in %)	8,1	6,3	5,8	5,7	5,7	5,6	5,2	5,2	5,2	5,2	5,2		-I
Renderment op staatsobligaties (in %)	9,6	7,3	6,3	6,0	6,2	6,1	6,1	6,1	6,1	6,2	6,3		-I

¹⁾ Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

	1980/84	1985	1986	1986		1987		1987			Trend ²⁾	
	gemidd.			3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	apr.	mei	juni		juli
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
	% mutatie t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor											
Bondsrepubliek Duitsland	0	6	2	1	1	0		-4	2			I
België	0	2	2	4	-1	-2						I
Frankrijk	0	1	1	1	0	1		-2	4			I
Verenigd Koninkrijk	1	5	1	3	2	3		-1	5			I+
Italië	-1	1	3	2	4	1		3	8			I+
Verenigde Staten	3	2	1	1	1	1		2	3			I
Japan	4	4	0	-1	-1	1		0				I
Europese Gemeenschap Buitenland (gewogen) ¹⁾	0	3	2	2	1	1		-2	4			I
Nederland	0	3	1	4	0	2	0	-5	5	1		I
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	4,3	2,2	-0,3	-0,4	-1,0	-0,5	0,1	0,1	0,2	0,2		I
België	7,6	4,9	1,3	0,8	0,7	1,1	1,6	1,4	1,7	1,7		I
Frankrijk	10,5	5,8	2,5	2,1	2,1	3,2	3,4	3,5	3,4	3,3		I+
Verenigd Koninkrijk	7,5	6,1	3,4	2,6	3,4	3,9	4,2	4,2	4,1	4,2		I+
Italië	14,9	9,2	5,8	5,4	4,4	4,3	4,3	4,4	4,2	4,4		I+
Verenigde Staten	6,0	3,6	1,9	1,6	1,3	2,2	3,8	3,8	3,8	3,7		I
Japan	2,9	2,2	0,6	0,3	-0,2	-0,9	0,2	0,1	0,0	0,4		I
Europese Gemeenschap Nederland	9,7	6,1	3,6	3,3	2,9	3,0	3,3	3,3	3,3	3,2	0,1	I+
	4,7	2,3	0,2	-0,6	-0,2	-1,2	-1,0	-1,1	-1,1	-0,8		I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

¹⁾ Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1985.

²⁾ Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

---I: kleiner dan -5%; -I: tussen -2% en -5%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

Focus: Nationale rekeningen 1986

Uit gegevens van de onlangs gereed gekomen Nationale rekeningen blijkt dat in 1986 het volume van het bruto binnenlands product (BBP) tegen marktprijzen 2,5% groter was dan in 1985. Het bruto binnenlands product is de som van de in de binnenlandse sectoren gevormde toegevoegde waarde inclusief afschrijvingen. De invoer van goederen en diensten nam vorig jaar met 3,2% in volume toe. Het totaal der middelen (BBP + invoer) steeg derhalve met 2,7%. Aan de bestedingzijde valt vooral de forse toeneming van de nationale bestedingen op (4,1%). Voor het eerst na 1978 overtrof deze de volumetoename van de uitvoer van goederen en diensten. Vooral de bedrijfsinvesteringen (9,6%) en de gezinsconsumptie (3,1%) groeiden. De ontwikkeling van de overheidsbestedingen bleef hierbij duidelijk achter. Dit hing vooral samen met een forse daling van de overheidsinvesteringen in het afgelopen jaar (-8,8%). De overheidsconsumptie steeg met 1,9%, een groei die overigens aanmerkelijk uitgaat boven die van de voorgaande jaren. Bovenstaande mutaties kunnen afwijken van de in tabel 1 gepubliceerde cijfers. Deze laatste zijn

nog niet aangepast aan de resultaten van de Nationale rekeningen 1986.

In onderstaande grafieken wordt een beeld gegeven van de volume-ontwikkeling van de belangrijkste componenten van de goederen- en dienstentransacties sinds 1970. Uiteraard geldt hierbij per definitie dat wanneer de groei van de invoer die van de uitvoer overtreft, de toeneming van de nationale bestedingen groter is dan die van het bruto binnenlands product (en omgekeerd). Duidelijk komt uit beide grafieken naar voren de grote mate van samenloop tussen de invoer- en uitvoerontwikkeling en dus ook tussen de groeivoeten van het bruto binnenlands product en de nationale bestedingen.

Tabel 3. Goederen- en dienstentotalen 1986

	waarde (mln gld)	% mutaties t.o.v. 1985		
		waarde	volume	deflator
Middelen				
Bruto binnenlands product	429,6	3,1	2,5	0,6
bedrijven	379,3	3,5	.	.
overheid	50,3	0,6	.	.
Invoer goederen en diensten	214,7	-12,6	3,2	-15,4
Totaal middelen	644,2	-2,7	2,7	-5,3
Bestedingen				
Nationale bestedingen	412,2	4,1	4,1	0,0
consumptie gezinnen	255,2	3,2	3,1	0,1
consumptie overheid	68,2	1,0	1,9	-0,9
investeringen overheid	9,6	-9,2	-8,8	-0,6
investeringen bedrijven	74,6	9,0	9,6	-0,5
voorraadmutaties bedrijven	4,6	.	.	.
Uitvoer goederen en diensten	232,0	-12,9	0,7	-13,3
Totaal bestedingen	644,2	-2,7	2,7	-5,3

Goederen- en dienstentransacties

cb55

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

